

POSTANOWIENIE

13 grudnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)

SSN Dariusz Pawłyszcz

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 13 grudnia 2023 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A. spółki akcyjnej w G.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 14 maja 2021 r., V AGa 173/20,

w sprawie z powództwa H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G.

przeciwko A. spółce akcyjnej w G.

o zapłatę,

I. odracza wydanie orzeczenia,

**II. przekazuje do rozstrzygnięcia poszerzonemu składowi
Sądu Najwyższego zagadnienie prawne:**

**„Czy w sporze o roszczenie objęte zawezwaniem do próby
ugodowej sąd każdorazowo obowiązany jest dokonać oceny
materialnej tego zawezwania odnośnie motywacji wierzyciela, to
jest co do rzeczywistego istnienia celu, o którym mowa w art. 123
§ 1 pkt 1 k.c.?”**

Dariusz Pawłyszcz

Ewa Stefańska

Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 14 maja 2021 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku w sprawie z powództwa H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w G. przeciwko A. Spółce Akcyjnej w G. o zapłatę na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 10 listopada 2020 r., oddalił apelację i rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego.

Wyrokiem z 10 listopada 2020 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwoty: 228 842,90 zł i 169,06 zł z należnymi odsetkami oraz kosztami procesu. Apelację od tego rozstrzygnięcia wniosła pozwana zaskarżając go w zakresie pkt I i III. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła naruszenie prawa materialnego, tj. art. 554 k.c. w zw. z art. 120 § 1 k.c., art. 117 § 2 k.c. i art. 123 § 1 pkt 1 k.c., a ponadto prawa procesowego, tj. art. 227 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c., art. 235 § 1 pkt 2 k.p.c. i 299 k.p.c. W oparciu o wskazane zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu.

W ocenie Sądu Apelacyjnego apelacja pozwanej nie zasługiwała na uwzględnienie, w szczególności nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 554 k.c. w zw. z art. 120 § 1 k.c., art. 117 § 2 k.c. i art. 123 § 1 pkt 1 k.c. W ocenie Sądu odwoławczego, wbrew zarzutom apelującej Sąd I instancji prawidłowo ustalił termin wymagalności roszczenia powódki.

W sprawie, wobec istniejącego pomiędzy stronami sporu co do istnienia zobowiązania po stronie powódki, obowiązek wydania tokarki został skonkretyzowany orzeczeniem Sądu Okręgowego w Gdańsku, a w konsekwencji bieg przedawnienia roszczenia powódki o zapłatę ceny za tokarkę nie mógł rozpocząć się przed wydaniem orzeczenia sądu stwierdzającego ten obowiązek. Zgodnie z § 3 porozumienia z 9 lutego 2010 r. pozwanej przysługiwało prawo do dokonania testów maszyny, a następnie dokonania jej zakupu. W konsekwencji dopiero po podjęciu decyzji o zakupie tokarki przez osoby uprawnione do działania w imieniu pozwanej, powódka uprawniona była do wystawienia faktury za zakupioną maszynę, w której określony został termin zapłaty. Powódka podejmowała wszystkie czynności mające na celu wykonanie wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z 2 listopada 2015 r., bez zbędnej zwłoki. Stąd prawidłowo

Sąd I instancji uznał, że zapłata ceny za dostarczoną maszynę miała nastąpić do dnia 28 lipca 2017 r., taki bowiem termin zapłaty został wskazany na fakturze z 14 lipca 2017 r. W rezultacie termin przedawnienia roszczenia o zapłatę ceny za tokarkę rozpoczął bieg z dniem 29 lipca 2017 r.

Odnosząc się do zawezwania do próby ugodowej Sąd *ad quem* wskazał, że art. 123 § 1 pkt 1 k.c. warunkuje przerwanie biegu przedawnienia jedynie podjęciem czynności przed sądem przedsięwziętych bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Zatem warunkiem przerwania biegu przedawnienia roszczenia powódki o zapłatę ceny było zawezwanie do próby ugodowej przed upływem terminu przedawnienia jej roszczenia, tj. przed 29 lipca 2019 r. Ponieważ zawezwanie do próby ugodowej miało miejsce w dniu 24 lipca 2019 r., nie ulega wątpliwości, że doszło do skutecznego przerwania biegu przedawnienia. W ocenie Sądu odwoławczego irrelewantne dla oceny skuteczności tej czynności było to, na ile dni przed przedawnieniem to zawezwanie nastąpiło, a także to, czy powódka mogła realnie oczekiwać, że do ugody dojdzie. Wskazywany przepis K.c. nie uzależnia bowiem skuteczności zawezwania do próby ugodowej od wskazywanych zdarzeń. Sąd wskazał, że w dotychczasowym ugruntowanym orzecznictwie nie wskazywano, aby skuteczność przerwania biegu przedawnienia była uzależniona od oceny zasadności złożenia wniosku o zawezwanie do próby ugodowej pod kątem szansy zawarcia przez strony ugody. Przyjęcie poglądu forsowanego w apelacji skutkowałoby niezgodną z zasadą stałości i pewności prawa nadinterpretacją wskazywanego przepisu. Stąd argumentacja pozwanej w tym zakresie nie mogła odnieść oczekiwanego przez nią rezultatu.

Skargę kasacyjną na powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 14 maja 2021 r. wniosła pozwana, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie. Pozwana zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 554 w związku z art. 119 k.c., art. 117 § 2 k.c., 120 § 1 k.c. i art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c. i 777 § 1 pkt. 1 k.p.c. poprzez wadliwe zastosowanie i nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia, a także naruszenie przepisu prawa procesowego, tj. art. 227, 233 § 1 k.p.c., art. 235² § 1 pkt 2 i 299 k.p.c. mające wpływ na wynik sprawy, bo skutkujące naruszeniem

art. 65 § 1 k.c. poprzez niezasadne pominięcie dowodu z przesłuchania stron i w jego następstwie dokonanie wadliwej wykładni § 3 porozumienia z dnia 9 lutego 2010 r. wyrażające się w uznaniu, że skorzystanie przez pozwanego z uprawnienia do zakupu obrabiarki nie było pewne, a poprzez to że niepewne było powstanie stanu wymagalności roszczenia powoda o zapłatę ceny za tą maszynę.

Pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powódka wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W rozpoznawanej sprawie Sąd Najwyższy powziął wątpliwości co do tego, czy w sporze o roszczenie objęte zawezwaniem do próby ugodowej sąd każdorazowo obowiązany jest dokonać oceny materialnej tego zawezwania odnośnie motywacji wierzyciela, to jest co do rzeczywistego istnienia celu, o którym mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c.?

Zgodnie z art. 123 § 1 pkt 1 k.c., bieg przedawnienia przerywa się przez każdą czynność przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Zatem, aby dana czynność przerwała bieg przedawnienia musi być podjęta: 1) przed sądem, innym organem powołanym do rozpoznawania spraw lub egzekwowania roszczeń danego rodzaju albo przed sądem polubownym, 2) bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia.

Zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg terminu przedawnienia na podstawie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z 28 czerwca 2006 r., III CZP 42/06, OSNC 2007, nr 4, poz. 54; wyroki Sądu Najwyższego z 3 czerwca 1964 r., II CR 675/63, OSNCP 1965, nr 2, poz. 34; z 11 kwietnia 2008 r., II CSK 612/07; z 25 listopada 2009 r., II CSK 259/09; z 14 lipca 2010 r., VCSK 30/10, BSN IC 2011, s. 29; z 15 listopada 2012 r., V CSK 515/11,

BSN IC 2013, nr 12, s. 36; z 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16; z 26 listopada 2021 r., II CSKP 96/21, OSNC-ZD 2023, nr 1, poz. 10; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1118/22; postanowienie SN z 20 sierpnia 2020 r., II CSK 634/19).

Skutek przerwania biegu przedawnienia, przewidziany w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., następuje z mocy prawa (*ex lege*), w następstwie dokonania przez wierzyciela określonej czynności procesowej - złożenia do sądu wniosku o zawezwanie do próby ugodowej (art. 185 k.p.c., zob. wyrok SN z 26 listopada 2021 r., II CSKP 96/21).

Z art. 123 § 1 pkt 1 k.c. wynika wymaganie, aby czynność została przedsięwzięta bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. W konsekwencji pojawia się wątpliwość co do tego, czy skutek w postaci przerwy biegu przedawnienia wywołać może taka czynność, która formalnie spełnia warunki określone w art. 184 w zw. z art. 185 § 1 k.p.c., jednak powinna być oceniona jako zmierzająca tylko do powstania wskazanego skutku w postaci przerwy biegu przedawnienia.

W orzecznictwie prezentowany jest pogląd, iż w przypadku zawezwania do próby ugodowej, niezależnie od tego, czy jest to pierwsze, czy kolejne zawezwanie, sąd jest zobowiązany do badania, czy zachodzą przesłanki określone w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., a więc również badania, czy jest to czynność, która potencjalnie może doprowadzić do realizacji roszczenia oraz analizy, jaki jest jej rzeczywisty cel (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15; z 19 lutego 2016 r., V CSK 365/15; z 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16; postanowienie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., II CSK 694/17; z 17 lutego 2023 r., II CSKP 602/22).

Przed powołaną wyżej uchwałą Sądu Najwyższego z 28 czerwca 2006 r., III CZP 42/06, zawezwanie do próby ugodowej nie było uważane za czynność przedsięwziętą bezpośrednio w celu dochodzenia roszczenia, a tym samym przerywającą bieg przedawnienia. Po ukształtowaniu się nowej linii orzeczniczej, uznającej, że zawezwanie przerywa bieg przedawnienia, wystąpiło zjawisko nadużywania tej instytucji przez wierzycieli w celu wydłużenia terminu

przedawnienia, bez zamiaru wniesienia powództwa. W reakcji na nadużywanie prawa do zawezwania do próby ugodowej w orzecnictwie SN pojawiły się tezy, że nie każde zawezwanie przerywa bieg przedawnienia.

W wyroku z 24 stycznia 2020 r., V CSK 427/18, Sąd Najwyższy wskazał, że nie jest czynnością zmierzającą bezpośrednio do dochodzenia roszczenia zawezwanie do próby ugodowej, którego celem jest jedynie wydłużenie okresu zaskarżalności wierzytelności przez doprowadzenie do przerwy biegu przedawnienia. Taki cel pozostaje zarówno w sprzeczności z założeniami instytucji przedawnienia roszczenia, którymi jest przede wszystkim czasowe ograniczenie uprawnienia służącego wierzycielowi i przyznanie prawa do uchylenia się od zaspokojenia roszczenia zobowiązanemu, jak i w sprzeczności z podstawowym założeniem postępowania pojednawczego, którym jest doprowadzenie do zawarcia ugody, a nie do przerwy biegu przedawnienia. W konsekwencji w każdym przypadku, niezależnie od tego czy jest to pierwsze czy kolejne zawezwanie do próby ugodowej, sąd jest zobowiązany do badania czy zachodzą przesłanki określone w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., a więc również badania czy jest to czynność, która potencjalnie może doprowadzić do realizacji roszczenia oraz analizy jaki jest jej rzeczywisty cel (zob. też powołane tam wyroki Sądu Najwyższego: z 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15 z 19 lutego 2016 r., V CSK 365/15; z 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16; postanowienie Sądu Najwyższego z 10 kwietnia 2018 r., II CSK 694/17).

Zawezwanie do próby ugodowej jest czynnością przerywającą bieg przedawnienia, jeżeli stanowczo nie ustalono, że przedsięwzięto ją bezpośrednio w innym celu niż wskazany w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. (zob. wyroki SN: z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 103/17; z 10 stycznia 2017 r., V CSK 204/16; z 28 stycznia 2016 r., III CSK 50/15; z 19 lutego 2016 r., V CSK 365/15, i postanowienia SN: z 30 czerwca 2020 r., III CSK 285/19; z 31 stycznia 2023 r., I CSK 2437/22).

Wskazuje się, że przesłanka bezpośredniości, o której mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., należy rozumieć w znaczeniu potencjalnym, gdyż w ramach postępowania pojednawczego sąd nie może zmusić przeciwnika wnioskodawcy do

zawarcia ugody. Pierwsze zawezwanie do próby ugodowej może mieć też na celu zorientowanie się przez wnioskodawcę co do tego jak zachowa się jego przeciwnik i jakie zgłosi zarzuty. Podnosi się, że jeśli dłużnik wyraża wolę zawarcia ugody, to do uzyskania skutku w postaci przerwy biegu przedawnienia nie jest już konieczne złożenie wniosku o zawezwanie do próby ugodowej, ponieważ takie zachowanie może zostać potraktowane jako uznanie właściwe, albo uznanie niewłaściwe, które prowadzą do przerywania biegu przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 2 k.c.), zaś nadmiernie liberalna wykładnia art. 123 § 1 pkt 1 k.c. przy ocenie zawezwania do próby ugodowej jako czynności przerywającej bieg przedawnienia prowadzi do wypaczenia sensu prawnego instytucji przerwy biegu przedawnienia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1118/22).

Z kolei w wyroku z 17 maja 2019 r., IV CSK 77/18, Sąd Najwyższy uznał, że zasadą jest, iż każde zawezwanie do próby ugodowej przerywa bieg terminu przedawnienia, a tylko w pewnych sytuacjach kolejne próby mogą być uznane za bezskuteczne na podstawie art. 5 k.c. Treść przepisu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. nie daje podstaw do takiej jego wykładni, zgodnie z którą bieg przedawnienia przerywa się tylko na skutek pierwszego zawezwania do próby ugodowej. Przepis ten bowiem stanowi o przerywaniu biegu przedawnienia przez każdą wymienioną w nim czynność. Natomiast zawezwanie do próby ugodowej może być uznane za nadużycie prawa procesowego (zob. też np. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 września 2022 r., I CSK 2552/22).

W nowszym orzecznictwie prezentowany jest jednak również pogląd odmienny, a mianowicie, iż każde zawezwanie do próby ugodowej powoduje przerwę biegu przedawnienia. Wskazuje się, że do oceny podstaw zastosowania art. 123 § 1 pkt 1 k.c. niezbędne jest rozstrzygnięcie, czy dana czynność przed sądem lub innym stosownym organem należy do kategorii czynności przedsięwziętych bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia. Prawidłowa wykładnia przywołanego wyżej przepisu prowadzi do wniosku, że kwalifikacja określonej czynności jako „przedsięwziętej bezpośrednio w celu dochodzenia roszczenia” ma charakter

generalny i odnosi się do „każdej czynności przed sądem” należących do tej samej kategorii (wyrok Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2021 r., II CSKP 104/21). Kluczowe znaczenie dla wskazanej wykładni art. 123 § 1 pkt 1 k.c. ma stwierdzenie, iż z perspektywy podstaw stosowania tego przepisu cele towarzyszące wierzycielowi nie podlegają badaniu, jako pozbawione doniosłości prawnej. Skutek przerwania biegu przedawnienia, przewidziany w art. 123 § 1 pkt 1 k.c., następuje bowiem z mocy prawa (*ex lege*), w następstwie dokonania określonej czynności procesowej. Istotne pozostaje natomiast jedynie to, czy wniosek o zawezwanie do próby ugodowej został wniesiony skutecznie w tym sensie, że nie nastąpił zwrot wniosku, jego odrzucenie lub umorzenie postępowania pojednawczego.

Powyższe rozbieżności prowadzą do wniosku o konieczności rozstrzygnięcia wskazanego zagadnienia przez poszerzony skład Sądu Najwyższego. Zaznaczyć przy tym należy, iż pierwszy z zaprezentowanych poglądów, dominujący w orzecznictwie Sądu Najwyższego, prowadzi do wniosku o konieczności każdorazowej weryfikacji przez Sąd *meriti* tego, czy wniosek obejmujący zawezwanie do próby ugodowej został złożony „bezpośrednio” w celu dochodzenia roszczenia w tym znaczeniu, iż celem wierzyciela jest rzeczywiste uzyskanie świadczenia, nie zaś jedynie skutek w postaci przerwania biegu przedawnienia. Ocena jednak w tym przypadku zdaje się polegać na weryfikacji rzeczywistej motywacji strony, a w konsekwencji wykładnia prowadzi do wniosku o tym, iż z art. 123 k.c. wynika kompetencja sądu oceny każdorazowo sfery motywacyjnej. Tymczasem takie ujęcie zdaje się implikować konieczność stwierdzenia nie tylko zaistnienia zdarzeń, a zatem faktów, które w świetle art. 123 k.c. wywoływać mają określony skutek w sferze prawnej, lecz weryfikację okoliczności ze sfery motywacyjnej podmiotów prawa, a zatem przynajmniej do pewnego stopnia uznaniowej. Ten kierunek wykładni zdaje się też tracić z pola widzenia istotny w ocenie Sądu Najwyższego argument, iż przerwanie biegu przedawnienia również jako takie stanowi zdarzenie umożliwiające wierzycielowi skuteczne dochodzenie roszczenia i w tym sensie jest bezpośrednim jego celem, skoro ten odpowiednią

czynność dokonuje spodziewając się, że jej niepodjęcie skutkować może odmową spełnienia świadczenia przez dłużnika.

Z tych względów Sąd Najwyższy mając na względzie konieczność rozpoznania zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, postanowił odroczyć wydanie orzeczenia i przekazać wskazane w petitum postanowienia zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego (art. 398¹⁷ § 1 k.p.c.).

Dariusz Pawłyszcz

Ewa Stefańska

Kamil Zaradkiewicz

[M.O.]

[a.ł]